

NOTAT

– magasin om demokrati og Europa

Kan EU begrænse spekulation i fødevarer?

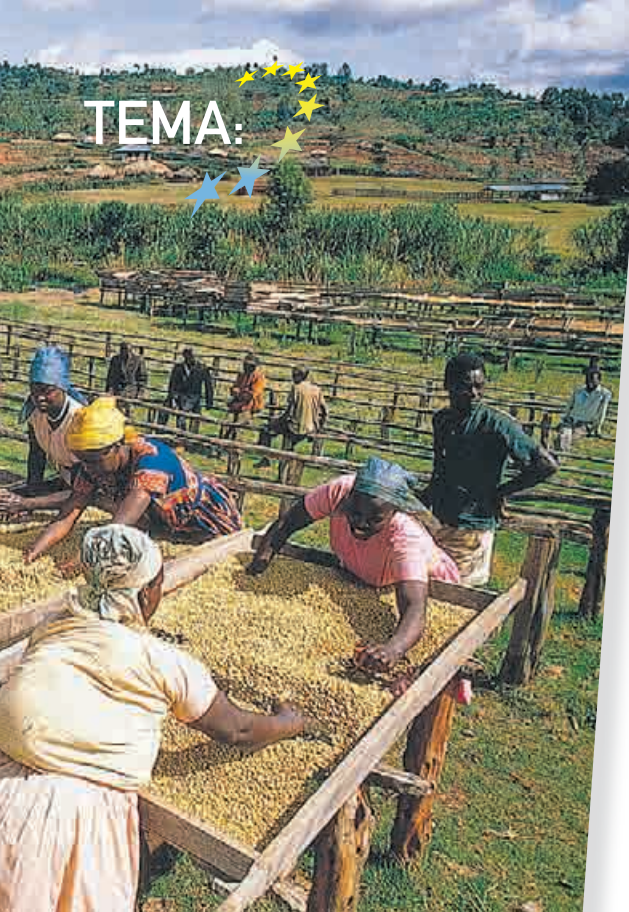
**Kommissionens
forslag
mangler tænder**

**Interview
med Europaminister
Nicolai Wammen**

TEMA:

Hvad er spekulation i fødevarer?

I de seneste år er mængden af spekulative handler på fødevaremarkederne eksploderet. Men hvad er egentlig problemet?

VÆDDEMÅL. Der er to slags investeringer i værdipapirer på fødevaremarkederne. Den ene er det man kalder "hedging", som på engelsk betyder "indhegning". Her forsøger en landmand eller fødevarereproducent at forsikre sig mod prisudsving, dårlig høst eller lignende, ved f.eks. at lave en aftale om en fast pris på en fremtidig handel. Hedging forstyrrer normalt ikke priserne på fødevarer.

Den anden type kan man kalde spekulation. Her er dem, der foretager handlingerne, slet ikke interesseret i landbrugsvarer, men alene i at tjene penge på såkaldte derivater, der er "afledte værdipapirer". Eksempelvis kan en spekulant købe de "forsikringspapirer", der sikrer landmanden en fast pris på en fremtidig handel – ud fra et håb om, at priserne på fødevarer stiger så meget, at landmandens varer i virkeligheden bliver mere værd.

Hvis tilpas mange spekulerer i prisstigninger, vil prisen stige. Ikke fordi der er nogen, der vil købe landmandens varer, men alene fordi der er mange spekulanter, der har "væddet" på prisstigninger. Det skaber risiko for ekstreme prisudsving eller prisbobler, der ikke har noget at gøre med udbud og efterspørgsel.

Må priserne ikke stige?

Grundlæggende er der ikke noget problem i, at priserne på fødevarer stiger. Hvis pri-

serne stiger jævnt og forudsigeligt, så giver det blot en forøgelse af landbrugsproduktionen. Hvis priserne derimod stiger og falder meget pludseligt, så skaber det et usikkert marked, hvor ingen tør investere i fødevarereproduktion – og hvor fattige mennesker pludselig kan opleve, at de ikke kan købe det mad, de har brug for.

Hvordan får man styr på spekulation?

Spekulation og prisbobler kan forhindres. Det er meget vigtigt, at skabe gennemsigtighed på markedet, så dem der køber og sælger fødevarer ved, hvad der er grunden til prisudsving, men det hindrer i sig selv, ikke de store prisudsving.

I USA har man med Dodd-Frank loven fra 2010 slået fast, at der skal være såkaldte positionsbegrænsninger på de finansielle markeder for fødevarer og råvarer. Det vil sige, at der sættes grænser for, hvor meget der må spekuleres i bestemte varegrupper. Det er et ret effektivt middel til at begrænse spekulationen.

I EU-Kommissionens forslag til en revision af det såkaldte MiFID-direktiv, der regulerer finanshandel, satser man i stedet på det, der kaldes positionsstyring. Forslaget er, at man gør det muligt, men ikke obligatorisk, for medlemslandene at gribe ind ved ekstreme prisudsving. Det er et meget mere tvivlsomt redskab til at begrænse spekulation. ♦

Kan EU begrænse spekulation i fødevarer?

De sidste ti år har enorme udsving og stigninger i prisen på basale fødevarer forårsaget fattigdom og hungersnød i store dele af verden. Omkring én milliard mennesker lever på sultegrænsen.

I samme periode er spekulationen i fødevarer steget kraftigt. Midt i halvfemserne var det under en fjerdedel af omsætningen på finansmarkederne for fødevarer, der kunne betegnes som spekulation. I dag er det omkring to tredjedele.

Der er ikke enighed om, hvor meget spekulationen påvirker priserne på fødevarer, men at påvirkningen er reel og uheldig er der efterhånden en udbredt enighed omkring.

På den baggrund er der mange, der er glade for, at EU i oktober i år, efter flere års forhandlinger, har fået fremsat et forslag til regulering af spekulationen i fødevarer. Spørgsmålet er, om det er ambitiøst nok, og om der overhovedet er en vilje i medlemslandene til at regulere finansmarkedet.

USA har i denne sag vist vejen med en relativ ambitiøs regulering. NOTAT undersøger i dette nummer mulighederne for, at EU følger trop.

red.

Banker føler sig kun lidt ansvarlige

Danske banker vægrer sig ved at blive udnævnt til sultens spekulanter, men vil ikke afvise at deres handel med værdipapirer påvirker priserne på fødevarer.

BANKMORAL. Jo, det kan godt være, at vi bidrager til at forstærke udsving i fødevarerpriser på kort sigt. Men nej, det er ikke vores fonde, som er årsag til prisstigninger. Sådan lyder essensen af kommentarerne fra tre førende banker på det danske marked, som researchcentret Danwatch anklager for, at de lader deres kunder profiterer på sult i den tredje verden.

I undersøgelsen Sultens spekulanter, publiceret på nettet og i magasinet Tænk Penge, beskriver Danwatch, hvordan Danske Bank, Nordea og Jyske Bank tilbyder investeringer i værdipapirer, som i forskellig grad baserer sig på fødevarerpriser. Det kan bankerne dog ikke se noget galt i.

”Skulle man forbyde spekulation i råvarer, via futures, skal man forbyde al form for spekulation, idet prisudvikling altid kan have uheldige konsekvenser for nogle”, skriver Jyske Bank i en kommentar til undersøgelsen, der kan læses på Danwatch’s hjemmeside.

Kan have effekt på kort sigt

»Det er rigtigt, at FN konkluderer, at handlen med værdipapirer har forstærket prisudsving – det er ret entydigt, når

det gælder olie, og visse mineraler, men mindre entydigt, når det gælder fødevarer. Men den kortsigtede handel er ikke det, vi er involveret i. Og hvis der skulle komme nye analyser, så tager vi bestik af det. Det er et område, vi følger nøje.« siger Henning Mortensen, afdelingsdirektør i Jyske Bank til NOTAT.

Thomas H. Kjærsgaard, Head of SRI (Socially Responsible Investment – socialt ansvarlige investeringer) and Corporate Governance (virksomhedsstyring) i Danske Bank koncernen, bekræfter, at banken udbyder to strukturerede obligationer, hvor kursen er baseret på et råvareindeks. De udbydes ikke til kunder i filialerne, hvor investering i råvarer ikke er et tema, men kun til få velhavende kunder:

»Vi er bekendte med det FN-arbejdsdokument, som Danwatch peger på. Ifølge arbejdsdokumentet, kan det ikke udelukkes, at investering i afledte produkter på kort sigt kan have en effekt på råvarepriserne.«

Men Thomas H. Kjærsgaard understreger, at FN også peger på en lang række andre faktorer, der har spillet ind på priserne.

Prisstigninger kan være gavnlige

»Alt i alt kan der på kort sigt være en sammenhæng mellem investering i afledte produkter, og priserne på råvarer, men på langt sigt er det fortsat det fysiske udbud og efterspørgslen, der er afgørende«, siger Thomas H. Kjærsgaard, og tilføjer:

»Lidt paradoksalt er der i årevis argumenteret for øgede fødevarerpriser som gavnlige for udviklingslandene. Derfor er prisstigninger ikke nødvendigvis en dårlig ting.«

Men er der ikke enighed om, at handel med værdipapirer forstærker svingningerne?

»Dokumentet peger i den retning, men der er lagt op til flere undersøgelser om temaet.«

Nordea udbyder to fonde baserede på råvarepriser.

Ifølge pressechef Claus Christensen giver rapporterne fra Danwatch og FN anledning til en nærmere analyse af bankens politik.

»Vi er i gang med at undersøge, hvilken holdning vi skal anlægge. Jeg regner med, at den analyse bliver klar inden jul,« siger han. ♦

”Jeg er jo stadig et menneske”

Demokratiet har brug for modsatrettede synspunkter for at fungere. I finansverdenen hedder oppositionen Michael Masters.

REGULERING. I grunden er det ganske simpelt, siger Michael Masters, kapitalforvalter, spekulant, men også kritiker af handlen med værdipapirer:

»Blot fordi noget fungerer godt i et vist omfang, så er det ikke ensbetydende med, at mere af det samme kommer til at fungere bedre. I et demokrati er der brug for en opposition. Wall Street har manglet en opposition i mere end 20 år. Nu er folk begyndt at vågne op, og jeg kan godt forstå Occupy Wall Street-bevægelsen,« siger han.

Det kunne ellers ligne noget af et paradoks: Da Concord Danmark, et netværk for udviklingsorganisationer i EU, den humanitære hjælpeorganisation CARE Danmark, lobbyistkritikerne i Corporate Europe Observatory og NOTAT's udgivere DEO arrangerer en konference om spekulation

i fødevarepriser, så er hovedtaleren – en amerikansk kapitalfondsforvalter.

Men Michael Masters lader ikke til selv at være så forbavset:

»Der eksisterer i USA en erkendelse af, at markedet ikke fungerer, som det er blevet fortalt. Den erkendelse er vist ikke så udbredt her.«

Det arbejder Michael Masters på at gøre noget ved.

Teori og virkelighed

Hans opfattelse af at virkeligheden ikke helt er som beskrevet i økonomiske lærebøger kom gradvist, og den blev videreudviklet gennem en stilling i finansverdenens mekka, Wall Street:

»Jeg startede som mægler på Wall Street. Der arbejdede jeg i fem år for investeringsbanken Oppenheimer. I 1994 star-

tede jeg min egen investeringsfond og senere en risikokapitalfond. Og det har kørt fint siden. Man kan sige, at jeg var en af de glade spillere. Men det blev med tiden klart for mig, at der var ting, som ikke passede sammen med det, jeg havde lært.«

Kan du give et eksempel?

»Man siger, at der altid findes en køber til en sælger, og så vil en handel finde sted. Men spørgsmålet er, en handel til hvilken pris? Man får et problem, når prisen ikke afspejler den virkelige efterspørgsel, men mere bliver et resultat af tilførsel af kapital og handel bygget på forventninger.«

Sagt på en anden måde: Hvis fødevarepriser pludselig eksploderer, så er det ikke længere et udtryk for, at der er opstået en ny balance mellem udbud og efterspørgsel.

Michael Masters, spekulant og initiativtager til tænketanken Better Markets.

Der er andre og mere diffuse kræfter, som spiller ind.

»Man kunne se det først med oliepriserne, men det var fødevarerpriserne, som blev den virkelige øjenåbner for mig. Det kom jo til at ramme mennesker, som ikke havde noget som helst med handlen med værdipapir at gøre.«

”Du kan ikke spise obligationer”

»Jeg siger ikke, at spekulation per definition er noget dårligt. Men vi bliver nødt til at have regulering. Når priserne eksploderer på fødevarer, så kommer det bogstaveligt talt til at handle om liv og død. Jo, jeg er spekulant, men jeg er jo stadig et menneske,« siger Michael Masters.

I forhold til regulering argumenterer Michael Masters for, at der er en afgørende forskel mellem spekulation i vær-

dipapirer, som bygger på udviklingen af andre finansielle tjenester, og spekulation i prisforandringer af råvarer.

»Køb og salg af finansielle værdipapirer er en måde at skaffe kontante penge på. Men råvarer får kun værdi, når de forbruges. Du kan ikke spise obligationer, men du skal spise mad.«

Så hvordan kan u hensigtsmæssige prisstigninger reguleres?

»For eksempel ved at begrænse eller forbyde indeksfonde, hvis virksomhedsgrundlag bygger på forandringer af råvarerpriser.«

Det er den reguleringsmåde, som nu bliver anvendt i USA efter vedtagelsen af Dodd-Frank loven.

Vil markedet flytte til Singapore?

Hvordan ser du på Kommissionens forslag om revision af MiFID (Markets in Financial Instruments Directive), EU's regler for handel med værdipapirer?

»Det er svagere, end det burde være. Den amerikanske lov er bedre end det som EU-Kommissionen foreslår, men Kommissionens forslag er i hvert fald et skridt fremad. Og man kan sige, at det er et relativt stort skridt i den forstand, at man for første gang udfordrer den gældende filosofi om det ufejlbarlige marked. I USA tog det os 20 år at komme dertil, hvor vi er nu.«

Der er kritikere, som siger, at den amerikanske lov vil smuldre, hvis EU vedtager den foreslåede ændring af MiFID, da en markedsforskydning vil finde sted?

»Det ville være fint, hvis vi kunne få parallelle reguleringer i EU og USA, sådan at handlen ikke flytter derhen, hvor kontrollen er svagest. Men jeg mener ikke, at handlen vil flytte ud til helt uregulerede markeder. Vi har en ny situation i dag. For nogle år siden var det utænkeligt at tale om finansielle krak og undsætning af banker. Men det gør vi nu. Finansverden er blevet meget interesseret i velordnede forhold. Og Singapore vil næppe komme truede banker til undsætning.«

Vi er mange børnsfolk som mener...

Som kapitalforvalter, og som initiativtager til tænketanken Better Markets, ser Michael Masters det som sin opgave at

knytte sin professionelle viden sammen med den kritik, som han langt fra er alene om at have.

»Faktisk er det jeg siger ikke en usædvanlig holdning blandt finansfolk. Jeg kan sige det jeg mener, fordi jeg ikke er ansat af nogen anden. Men jeg vil mene, at flertallet af børsmæglere er enige i det, som jeg siger. Den fundamentalistiske dyrkelse af markedet er ikke noget, man finder hos dem, der selv praktiserer handel med værdipapirer.«

Masters ser det også som sin opgave at lave et hul igennem den mur af termer, som blokerer for forståelsen; ”obligationsindeks”, ”futures”, ”derivater” og andre finanstekniske begreber.

»Egentlig er det ret enkelt. Det, jeg siger, er tre ting: 1) Markedet kunne fungere bedre. 2) Den eneste måde som almindelige mennesker kan få indflydelse på, er ved regulering af markedet. 3) Markedet er nødt til at tjene alle, fordi markedet er en lille del af et meget større samfund.«

Større forståelse i USA

Så er det, at spørgsmålet om ”Occupy Wall Street” trænger sig på; den strømning eller bevægelse, som er opstået i USA.

»Den har jeg forståelse for. Jeg kan godt forstå, hvad det er de siger, og hvorfor de gør det. Det er sket en opvågning. Alt flere forstår, at markedet ikke fungerer, som man har troet, at det gjorde. Spørgsmålet er, hvad man så skal gøre, og hvordan den bevægelse skal gå videre? Vi (Occupy Wall Street og Better Markets, red.) har ikke rigtigt nået hinanden endnu, men i Better Markets har vi udviklet nogle værktøjer, som vil kunne bruges. Der ser i hvert fald ud til at være en større forståelse for det behov i USA, end der hidtil har været i Europa,« siger spekulanten, markedskritikeren og mennesket Michael Masters. ♦

Michael Masters holdt oplæg om spekulation i fødevarer for de 140 deltagere i DEO's konference den 15. november.

Et usikkert marked

De seneste års kraftige udsving i prisen på fødevarer har gjort livet usikkert for især små fødevarerproducenter, og de ekstreme prisstigninger har sendt millioner af mennesker ud i fattigdom og hungersnød.

SULT. Adskillige markeder for salg af landbrugsvarer har siden 2005 oplevet store stigninger og udsving i priserne. Fra 2005 til 2008 steg de gennemsnitlige fødevarerpriser med hele 83%. Konsekvensen var en verdensomspændende fødevarerkrise, der på verdensplan sendte omkring 40 millioner mennesker ud i fattigdom og hungersnød.

I de sidste seks måneder af 2010 skubbede alene nye prisstigninger 44 millioner mennesker ud i ekstrem fattigdom. Priserne er fortsat steget, og siden februar i år har de globale fødevarerpriser ligget på samme rekordhøje niveau, som under krisen i 2008.

Fødevarerkrise rammer de fattigste

En gennemsnitlig dansk husholdning bruger mindre end 10% af indtægterne på mad. Derfor mærker den almindelige forbruger ikke for alvor problemer med prisudsvingene. Det står i skærende kontrast til verdens fattigste lande, hvor befolkningen bruger op mod 80% af deres indkomst på mad. Når prisen på et kilo majs eller hvedemel indenfor få måneder stiger til en dagsløn, er der ganske enkelt ikke råd til mad. Det har ført til voldsomme sociale uroligheder og protester i en lang række lande kloden rundt.

»Når næsten hvert syvende menneske i verden lider af kronisk underernæring, er fødevarerensikkerheden et alvorligt, globalt problem. Og fødevarerensikkerheden stiger,« siger Rolf Hernø, koordinator for CAREs klimatilpasningsprogram ALP, der følger fødevarerensituationens betydning for nogle af verdens fattigste mennesker.

Ingen penge til uddannelse og sundhed

Men de negative konsekvenser rammer også andre end de allerfattigste. De høje priser tvinger således husholdninger til at spise mindre varieret, da mange dagligvarer bliver for dyre. Specielt frugt og grønt samt kød og mejeriprodukter er nogle af de varer, der må vælges fra, når priserne stiger.

For andre grupper i befolkningen bliver der tæret på i forvejen begrænsede opsparinger samtidig med, at der optages lån, ligesom uddannelse og sundhedspleje nedprioriteres, da omkostningerne ved disse bliver for høje. På denne måde bliver de høje fødevarerpriser også en strukturel begrænsning for udvikling mere generelt.

»Hvis kurven skal vendes, er det nødvendigt at sætte ind på mange områder. Et sted at star-

te er et forbud mod ukontrolleret spekulation i fødevarer. Det kan være med til at mindske de ekstreme prisudsving, som mærkes over hele verden, men som rammer hårdest i verdens fattigste lande», lyder vurderingen fra Rolf Hernø.

Spekulationens indvirkning

Spekulation er kun én af en række af forskellige faktorer, som har påvirkning på de stigende fødevarerpriser. Der er dog en voksende enighed om, at spekulation i råvarepriser forstærker prisudsvingene.

Oliver De Schutters, der er FN-rapportør på retten til mad, har til opgave at fremme alle menneskers adgang til mad. Derfor spiller regulering af de finansielle markeder en vigtig rolle for De Schutter. Han ser krisen i 2008 som unik, da det muligvis var den første krise, der opstod i et økonomisk miljø præget af spekulation.

»Logikken på markederne er nu af en ren spekulativ karakter, hvor investorer baserer deres valg om køb og salg af fødevarer på markedsmomentum og ikke de underlæggende økonomiske grundregler om udbud og efterspørgsel,« siger De Schutter.

Han understreger endvidere behovet for øget gennemsigtighed på de finansielle fødevarermarkeder og en strammere regulering af spekulation.

»Vi er nødt til at adressere prisudsvingene ved at sikre større gennemsigtighed i de finansielle markeder og et øget tilsyn». ♦

Udviklingen i FAO's fødevarerprisindeks 1990-2011

Derfor stiger behovet for fødevarer

Når priserne på fødevarer stiger, skyldes det ikke kun spekulation. Det skyldes også, at forbruget stiger mere end produktionen.

Det afgørende er ikke, at verdens befolkning vokser, og at vi nu er oppe på 7 milliarder. Det vigtigste er, at middel- og overklassen i de fattige lande bliver større og større og nu tæller hundreder af millioner.

Disse mennesker vil i stigende grad spise kød, smør og ost – ligesom vi gør i de rige lande. Og det skaber for alvor problemer.

For at fremstille et kg. oksekød skal man nemlig have 10 kg. korn, og noget tilsvarende gælder mælkeprodukter.

Noget bedre står det til med svin, fjerkræ og æg. Her skal der kun cirka 5 kg. til for at producere et kg. svine- eller hønsekød. Men også det lægger pres på forbruget.

Situationen forværres af, at ledende politikere i både USA og EU går ind for, at man skal erstatte olie og gas med biobenzin. I USA yder man direkte støtte til denne produktion, og et EU-direktiv fastslår, at 10 procent af bilerens brændstof i 2020 skal komme fra biobenzin eller lignende produkter. Selv i Danmark støttes biobenzinen ved, at den er fri for CO²-afgift.

Ulykken er, at det meste af biobenzinen fremstilles af fødevarer, og dermed tager mad fra de fattige. Og den gavner slet ikke klimaet, tværtimod.

I november 2010 fastslog en rapport fra den uafhængige institution IEEP (Institute of European Environmental Policy), at fremstillingen af de afgrøder, der bruges til biobenzinen, forøger CO²-udslippet med mellem 80 og 165 procent. Der skal jo både bruges gødning og plantegifte til de afgrøder, som biobenzinen laves af. ♦

Kommissionens forslag mangler

FINANSLOBBY. Da EU-Parlamentet i januar 2010 krydsforhørte den nye kandidat til posten som Kommissær for det indre marked, franskmænden Michel Barnier, blev han helt revet med, da spørgsmålet lød, om EU ikke burde gøre noget ved spekulation i fødevarerpriser. Flere i parlamentet havde med gru set, hvordan fødevarerpriserne gennemgik store udsving i 2007-2008, mest opad. Det ramte åbenbart en nerve i Barnier:

Hvorfor har vi haft denne nye form for spekulation i råvarer de seneste 2-3 år?

»Jeg taler om en form for spekulation, der for mig er en skandale, nemlig spekulation i landbrugsvarer,« sagde han.

Den kommende Kommissær var tydeligt berørt, da han understregede, at det er nødvendigt at skride ind over for spekulation i fødevarerpriser.

»Vi bliver nødt til at kigge på derivater, for spekulation af denne type foregår gennem derivater. Det er noget, vi må regulere meget omhyggeligt.»

Et halvt år senere skulle Barnier få betragtelig global medvind, da USA vedtog en række nye regler for at stramme reguleringen på dette område. På den baggrund kunne man forvente, at EU-kommissæren ville fremlægge noget, der var mindst lige så ambitiøst. Men da Barnier fremlagde sit hovedforslag på området den 20. oktober i år, lød der skuffelse blandt de organisationer, som har fulgt sagen i håbet om, at EU ville slå til med effektive virkemidler.

USA har taget føringen

Modtrækket er ellers ikke så kompliceret. Et muligt virkemiddel til at begrænse spekulation er at fastsætte et loft for, hvor stor en sum, den enkelte investor (f.eks. en bank, en investeringsfond eller en

pensionskasse) kan investere i såkaldte "råvarebaserede derivater." Groft sagt er det værdipapirer, der kan tjenes penge på, hvis priserne ændres. Sættes der mange penge på, at priserne stiger, opfattes det på "spot-markederne," hvor varerne handles, som et signal om, at prisen må opjusteres. Med begrænsning af pengestrømmen ind på dette marked, vil prisen derfor blive mere stabil og gennemskuelig, lyder argumentationen fra tilhængerne af denne model, som nu er at finde i amerikansk lov.

Den foruroligende udvikling på fødevaremarkedet har været en varm politisk sag siden 2008. G20 har siden 2009 haft diskussioner om, hvad der bør stilles op, og USA vedtog som de første i 2010 at indføre positionsbegrænsninger. Det var ikke noget, de store amerikanske banker og investeringsfonde var glade for. De havde lagt et hårdt pres på Kongressen for at undgå netop dette, men måtte i sidste ende inkassere et nederlag. Dog fik de indføj et krav om, at de amerikanske

regler ikke må føre til, at handlen flytter til udenlandske markeder. Spørgsmålet har derfor længe været, om EU ville underbyde USA. Slappere regler vil nemlig kunne få de amerikanske myndigheder til at slække på deres.

Forslag med huller

Kommissionens forslag på området er grundlæggende et oplæg til en revision af et direktiv om investoreres adfærd på finansmarkederne kaldet MiFID-direktivet (Markets in Financial Instruments Directive). MiFID-direktivet blev vedtaget tilbage i 2004 og fastsætter retningslinjer for, hvordan investorer og investeringsrådgivere skal gebærde sig.

Den centrale forskel mellem Kommissionens forslag og de gældende amerikanske regler er, at Kommissionen ganske vist vil gøre det muligt at indføre positionsbegrænsninger, men det er usikkert om det kommer til at ske. Derudover vil positionsbegrænsningerne i sidste ende være no-

Michel Barnier, Kommissær for det indre marked.

U-landsorganisationer er skuffede over det lave ambitionsniveau i EU's forslag til regulering af spekulation i fødevarerpriser. Briterne og finanslobbyen har vundet første omgang.

tænder

Britiske aktivister fra World Development Movement protesterer mod investeringsbanken Barclays spekulation i fødevarer, maj 2011. Foto: WDM

get, der skal udføres i praksis af nationale finansmyndigheder, og Kommissionen har taget et stort hensyn til den mest modvillige i EU-medlemskredsen; Storbritannien.

Hensynet består i, at det i sidste ende ikke pålægges de nationale myndigheder at indføre begrænsninger "på forhånd." Nationale myndigheder vil kunne beslutte kun at skride ind med begrænsninger, hvis priserne efter deres vurdering stiger ukontrolleret. Et system, der kaldes "positionsstyring".

Vellykket lobbyindsats

Gabet mellem Barniers første signaler i januar 2010 og det forslag han fremlagde i oktober skyldes den modstand, forslaget om regulering af spekulation i fødevarerpriser har mødt fra især to kanter. For det første har alle væsentlige røster i banker og investeringsfonde, og ikke mindst deres

lobbyorganisationer i Bruxelles, kraftigt advaret mod regler i stil med de amerikanske. Deres opfattelse er, at investeringer i råvarebaserede finansielle instrumenter alene hjælper med at definere den rigtige pris, baseret på udbud og efterspørgsel.

For det andet har Storbritannien gjort sin holdning klar på et meget tidligt tidspunkt. I februar skrev det britiske finanstilsyn i et 109 sider langt høringsvar til Kommissionen, at det britiske system er bedst til at møde udfordringerne på markedet, og at beslutninger om indførelse af begrænsninger først og fremmest bør tages af "...den myndighed, som udfører tilsynet ved frontlinjen, d.v.s. de nationale tilsyn."

Skuffelse

Denne udmelding fører til skuldertræk hos World Development Movement (WDM),

en britisk U-landsorganisation, der har ført kampagne mod spekulation i fødevarerpriser i tre år.

»Det britiske system duer ikke. Det har vist sine store mangler ved adskillige lejligheder, som i 2010, da det lykkedes en enkelt investeringsfond at drive prisen på kakao op til det højeste niveau i mere end 30 år«, siger Murray Worthy, researcher i WDM.

Den plads, den britiske model har fået i Kommissionens forslag, som altså ikke direkte pålægger nationale myndigheder at indføre begrænsninger, er én af de dele af forslaget, som får bl.a. U-landsorganisationer i hele Europa til at udtrykke skuffelse.

»Kommissionens forslag mangler tænder. Som sagerne står, er forslaget ikke robust nok til at hindre spekulation i at skabe drastiske prisudsving. Og for mange mennesker i udviklingslandene er fødevarerpriser et spørgsmål om liv eller død,« siger Marc-Olivier Herman fra Oxfam International.

Det begynder i december

Frygten er, at det nuværende gennemsyn af reglerne for finansmarkederne i EU end ikke vil leve op til de amerikanske ambitioner om positionsbegrænsninger, som U-landsorganisationerne anser for at være et af få effektive virkemidler. Muligheden for, at de to vigtigste spillere på denne del af finansmarkedet griber regulerende ind med positionsbegrænsninger, kan forpases i denne omgang, og næste omgang bliver næppe de første par år.

Om det går den vej afhænger af de politiske forhandlinger i EU om Kommissionens forslag, der indledes i december. I sidste ende skal Europa-Parlamentet og Ministerrådet være enige. En endelig aftale ventes ikke før i sidste halvdel af 2012. ♦

Overforbrug eller afregulering?

Manglende disciplin og lønfest, eller systemfejl og kasinoøkonomi? Synet på krisens årsager afgør, hvilken vej ud af krisen, der vælges.

GÆLDSKRISE. Kommissionsformand José Manuel Barroso er ikke i tvivl om krisens årsager:

»EU har ikke formået at løfte de konkurrencemæssige udfordringer. En række medlemsstater har levet over evne. På de finansielle markeder har der været eksempler på uansvarlig og utilstodelig adfærd. Vi har ikke tacklet de skævheder, der er opstået mellem medlemsstaterne, særlig i euroområdet,« sagde han i sin tale om Unionens tilstand den 28. september.

Men tallene bag krisen giver et lidt mere broget billede. De seneste fem år er lønomkostningerne øget med 6,3 procent i hele EU og med 9,3 procent i de 17 eurolande.

Her skiller Danmark sig ud med en stigning i lønomkostninger på 18,3 procent. Det er væsentligt mere end i kriselandene Irland (+ 6 procent), Portugal (+7 procent), Spanien og Italien (+ 11 procent) og sågar også Grækenland (+ 11 procent). Det fremgår af tal fra EU's fælles statistik-kontor Eurostat.

Hvis gældskrisen alene skyldes en national lønfest, så skulle det se mere sort ud for Danmark end for Grækenland. Men er det så staternes budgetunderskud, der kan forklare gældskrisen? Svar: Kun til dels.

Irland på plus

I Grækenland var statens udgifter større end indtægterne i hele perioden 2000-2007, det vil sige i optakten til det som blev kaldt finanskrisen i 2008, og som derefter kom til at udvikle sig til en gælds- og eurokrise. Portugal overskred også gældsgrænsen på 3 procent, men ikke markant (3,9 procent).

Hverken Spanien eller Italien kan derimod anklages for at overskride det tilladte budgetunderskud i de første syv euroår. Og Irland havde sågar budgetoverskud i de første år. Overforbrug i betydningen at

staten "har levet over evne" er altså ikke et fællestræk i de nu akut kriseramte eurolande.

Brændstof udefra

Kriselandene har til gengæld noget andet til fælles: De havde alle et underskud på det som på økonomisk kaldes for betalingsbalancens løbende poster. Importen var større end eksporten.

Den irske, spanske, portugisiske og græske økonomi kørte på brændstof udefra. (Italien er en lidt anden historie.) Brændstoffet var kreditter i stride strømme fra Euro-zonens centrum til periferien. Den fælles rente var ensartet lav i hele EU og investorerne havde en overgang udsigt til høje afkast i den keltiske og i de iberiske "tigerøkonomier".

Dette fungerede strålende indtil luften gik ud af det amerikanske boligmarked og finansselskabet Lehman Brothers krakede. Så trak bankerne i håndbremsen, og det blev pludseligt svært at låne penge.

Nu begyndte renteforskellen at vokse mellem forskellige EU-landes statsobligationer. For at tage et populært billede fra trafik-kampagner: Det er ikke farten, som dræber; det er det pludselige stop.

Tysklands overskud

Beskrivelsen så langt er baseret på den diskussion, som er rejst af blandt andre den amerikanske økonom Paul Krugman og den tyske økonom Fritz W. Scharp.

Deres pointe er i al korthed, at den grundlæggende årsag til gældskrisen ikke er lav pensionsalder, høje lønninger, siesta, korrupte politikere eller lav moral i Middelhavslandene. Den grundlæggende årsag er indbyggede systemfejl i den økonomi-

ske og Monetære Union. En fælles rente ("one-size-fits-all") og en fælles valutapolitik i EU's meget forskellige økonomier, kommer uvægerligt til at skabe ubalancer.

Underskuddet på betalingsbalancens løbende poster i syd, og i vest, modsvarer af et overskud i blandt andet tysk økonomi. I Tyskland er lønningerne blevet holdt nede, og udgifter til blandt andet arbejdsløse beskåret. Det tyske eksportoverskud blev altså ikke brugt i Tyskland, men i stedet kanaliseret videre og kom til at finansiere boligbobler og import – af ikke mindst tyske varer – i de nu gældsramte kriselande.

Island som eksempel

Problemet nu er ikke kun den akutte miseri i enkelte lande. Problemet er, at kravene om budgetdisciplin og løntilbageholdenhed svækker efterspørgslen yderligere. Europas økonomier trues af en nedadgående spiral.

Danske lønninger på vippen

En EU-lov om løndisciplin er nu endeligt vedtaget. Danmark så ud til at blive ét af de første lande, som skulle rette ind, men nye tal placerer danske lønninger på vippen.

LØNKAMP. Set i forhold til sagens rækkevidde, er det ikke noget, der er talt meget om i den daglige debat. EU har siden september 2010 behandlet seks lovforslag fra Kommissionen – den såkaldte "sixpack" – der bl.a. skal gøre det muligt at gennemføre Europagtens målsætninger om tilbageholdenhed med sociale udgifter og løn. I slutningen af oktober faldt brikkerne så endeligt på plads, og allerede fra tidligt næste år vil Kommissionen og Rådet skulle vurdere om lønudviklingen i medlemslandene er tilfredsstillende lav eller trænger til et skub nedad. Beslutningen i Folketinget blev taget med støtte fra regeringspartierne, V og K.

Under pres fra eurokrisen har Rådet og Kommissionen arbejdet på at omsætte reglerne i praksis hurtigt efter vedtagelsen, så detaljerne faldt på plads samtidig med vedtagelsen.

Reglen er, at de "nominelle enhedsløn-omkostninger" ikke må stige mere end 9 % over tre år i eurozonen hhv. 12 % i medlemslande uden euro, herunder Danmark. Enhedsløn-omkostninger er en gennemsnitlig beregning af, hvad lønomkostningerne er for at producere en vare. Er tallet for højt, vurderes konkurrencedygtigheden at komme i fare.

En overgang så det ud til, at Danmark ville få reglerne at føle allerede i første omgang. Af et svar til Kim Mortensen (daværende MF for S) i april i år, oplyser Finansministeriet, at i perioden 2007-2009 steg enhedsløn-omkostningerne med 17 % i Danmark, altså et pænt stykke over grænsen på 12 procent. Nye tal fra Kommissionen og EU's statistiske kontor Eurostat, viser dog, at med nye tal fra 2010, er Danmark nede på ca. 10,5 %, altså et lille nøk fra fareniveauet. ♦

Mens pessimismen spreder sig som en steppebrand i EU, finder Paul Krugman inspiration på Island.

I en blog fra et besøg i Reykjavik skriver han:

"Hvor alle andre reddede bankerne og lod almindelige mennesker betale prisen, lod Island bankerne gå fallit, og udvidede de sociale sikkerhedsnet. Hvor alle andre blev fikseret på at forsøge at formidle internationale investorer, blev der i Island indført midlertidig kontrol med kapitalbevægelser."

Island har ikke undgået skader, heller ikke et kraftigt fald i levestandarden. Men, skriver Krugman, man har begrænset stigningen i arbejdsløsheden, og beskyttet de mest udsatte. Krisehåndtering med fokus på afstraffelse af lønmodtagere for at redde banker, er ikke en nødvendighed. Det er et rent politisk valg, konkluderer den amerikanske økonom. ♦

Månedens interview:

Demokratiets tilstand

NOTAT tager pulsen på demokratiets tilstand – i Danmark og Europa. Vi interviewer en person, som på den ene eller anden måde har gjort sig tanker om, hvordan det går med den demokratiske debat og borgernes indflydelse på samfundsudviklingen.

FOTO: SCANPIX

”Jeg er 40 år og har masser af kræfter”

Europaminister Nicolai Wammen vil bruge meget energi på at rejse Danmark tyndt for at diskutere EU med danskerne.

Der er rod i toppen af Udenrigsministeriet. Bogstaveligt talt. Øverste etage i hovedbygningen på Asiatisk Plads i København flyder med løse kontormøbler, malerier og stuepalmer.

En ny regering er rykket ind, og det betyder omrokeringer. Ikke mindst har Danmark med den nye regering også fået en permanent Europaminister.

Socialdemokraternes Nicolai Wammen er manden, der fremover skal udgøre det faste holdepunkt i Danmarks kontakt til de øvrige EU-lande. Og med et dansk formandskab, der skydes i gang 1. januar, bliver der nok at se til fra starten.

»Jeg kommer ikke til at mangle arbejdsopgaver. Jeg vil som Europaminister sidde for bordenden i det, der hedder General Affairs Council, som er det sted, hvor man lægger de store linjer og tager stilling

til en række af de konkrete spørgsmål – herunder EU's budget, hvor budgettet for 2014 og frem til 2020 skal forhandles. Et budget på 1.000 milliarder kroner,« siger Nicolai Wammen.

Samtidigt skal han aflægge rapport til EU-Parlamentet i udenrigspolitiske spørgsmål på vegne af Kommissionen og EU's udenrigstjeneste.

»Parlamentet kommer til at spille en nøglerolle, blandt andet fordi det i kraft af Lissabon-traktaten har fået en række nye beføjelser, og det er en af årsagerne til, at parlamentet vil være en meget vigtig samarbejdspartner for det danske formandskab,« fastslår ministeren.

Danmark skal bruge energi på energi

De præcise danske prioriteter under formandskabet fremlægges først i december,

»Altså, den danske regering har jo fremlagt sit regeringsgrundlag, og der har vi sagt, at vi vil fjerne to forbehold - nemlig retsforbeholdet og forsvarsforbeholdet. Regeringen har ingen planer om at lave en euroafstemning.«

men Nicolai Wammen nævner budgetdisciplin, grøn vækst, og jobskabelse som fokusområder.

Det er allerede besluttet med EU's 2020-plan fra foråret 2010. Hvad skal være det danske aftryk på de seks måneder, vi har formandskabet?

»Det skal jo helst ikke gøres på en dansk måde. Det skal gøres på en europæisk måde. At Danmark er med til ikke alene at få fem millioner danskere, men 500 millioner europæere til at bevæge sig i den rigtige retning,« siger ministeren og nævner det aktuelle energisparedirektiv som et konkret eksempel på noget, Danmark vil lægge vægt på.

»Der er jo 117 forskellige ting, man kan vælge at bruge sin energi på som formandsland, og vi vil meget gerne bruge det på blandt andet at sikre, at grøn vækst kommer til ikke bare at stå som en fin overskrift i rapporter, men at det også kommer til at være den konkrete politik, som bliver udført af EU-landene på baggrund af et dansk formandskab,« siger han.

Fra formandskab til forbehold

Men et formandskab varer ikke evigt, og der har været tvivl om, hvad en Europaminister skal tage sig til, når Danmark i juli giver stafetten videre til Cypern.

Europaministeren påpeger, at han vil beholde to væsentlige områder, da han fortsat skal tale Danmarks sag i spørgsmål om EU's handelspolitik og om fremtidige udvidelser af unionen. Og så venter en ny stor opgave: At få afskaffet det danske retsforbehold og forsvarsforbehold.

»Det er jo noget, som vil kræve mange

kræfter, og at man kommer ud og får en god diskussion med danskerne, og det lægger vi op til,« siger Nicolai Wammen.

Selvom EU-afstemninger kan koste på den politiske kapital, frygter han ikke at blive slidt op af opgaven.

»Jeg er 40 år og har masser af kræfter, og jeg har tænkt mig at bruge rigtig meget energi på at være en god Europaminister for Danmark. Og en af de vigtige opgaver, vi står over for, er at få afskaffet retsforbeholdet og forsvarsforbeholdet,« siger ministeren.

Hvad med euroen?

Når det gælder forbeholdet om euroen, er tonen dog en anden.

Til Altinget har du op til valget sagt, at du er helt enig i, at den danske krone skal erstattes med euroen. Er du stadig enig i det - og hvornår?

En svag trækning i mundvigen anes, og ministeren trækker vejret dybt.

»Altså, den danske regering har jo fremlagt sit regeringsgrundlag, og der har vi sagt, at vi vil fjerne to forbehold - nemlig retsforbeholdet og forsvarsforbeholdet. Regeringen har ingen planer om at lave en euroafstemning. Det er regeringens politik, og det er naturligvis det, jeg som Europaminister arbejder for,« siger Nicolai Wammen.

EU-snak fra Gedser til Skagen

Debatten i forbindelse med folkeafstemningerne skal ifølge Nicolai Wammen være startskuddet til en generel opkvalificering af EU-debatten i Danmark.

»Sådan at vi har en levende EU-debat, som ikke kun foregår, når der er krise el-

BLÅ BOG:

Nicolai Halby Wammen.

Født 7. februar 1971 i Holbæk.

Uddannet cand.scient.pol fra Aarhus Universitet.

Medlem af Aarhus Byråd 1997-2001.

Medlem af Folketinget 2001-2005.

Borgmester i Aarhus Kommune fra 2006-2011.

Nuværende medlem af Folketinget, europaminister og næstformand for Socialdemokraterne.

Har stemt ja ved alle folkeafstemninger om EU-spørgsmål.

ler folkeafstemninger, men at det bliver en løbende engageret debat, hvor både dem, som er meget positive i forhold til EU og dem, som er meget negative, og alle andre føler, at det her er noget, som de gerne vil deltage i,« siger han.

Hvad kan du gøre som Europaminister for at aktivere debatten i Danmark, som ikke har været gjort indtil nu?

»Nu tror jeg, at det forhold, at vi har formandskabet på et meget vanskeligt tidspunkt i EU's historie, vil give meget opmærksomhed omkring EU - på godt og ondt,« siger Nicolai Wammen.

»Jeg har også tænkt mig, at ligesom jeg i øjeblikket rejser Europa tyndt, så at rejse Danmark tyndt for at diskutere EU med danskerne. Både med tilhængere og modstandere af EU. Med unge og gamle og fra Gedser til Skagen. Og det synes jeg, at der er brug for i Danmark,« siger Europaministeren. ♦

**Af Britta Thomsen,
medlem af
EU-Parlamentet (S)**

En social og ambitiøs energipolitik

Siden jeg i september blev valgt som de europæiske socialdemokraters chefforhandler på et af de største direktiver om energibesparelser i EU's historie, har jeg arbejdet intenst med at forbedre direktivet. Som medlem af Europa-Parlamentet er det min opgave at forholde mig kritisk til det udspil, som Kommissionen er kommet med for på bedst mulig vis at varetage de europæiske borgeres interesser.

Jeg har læst rapporter, holdt møder med interesseorganisationer, energiproducenter, politiske kolleger og deltaget i debatter med henblik på at spotte huller i direktivet og finde steder, hvor vi kan gøre lovgivningen mere ambitiøs og målrettet. Som europæisk socialdemokrat er jeg meget optaget af, at lovgivningen ikke rammer skævt og går ud over samfundets udsatte.

I den seneste tid, hvor energipriserne har været på himmelflugt, har folk med lav indkomst været nødt til at bruge en uforholdsmæssig stor del af deres indkomst på at holde sig selv og deres familier varme i de kolde vintermåneder. Det er ikke rimeligt, at de høje energipriser øger fattigdommen. Det understreger behovet for at satse målrettet på bæredygtige energikilder som vind- og solenergi frem for olie, kul og gas. Derved sikrer vi nemlig en stabil forsyning af energi og gør os uafhængige af de ustabile priser på olie og gas.

Samtidig er det vigtigt for mig, at sikre en ambitiøs lovgivning. Herhjemme har vi endelig fået en regering, der har modet til at stille høje og klare mål til sin energipolitik. Det mod vil jeg gerne overføre til EU. Derfor mener jeg, at medlemsstaterne skal forpligtes til at spare 20 procent på energien i 2020. Der skal helt klare målsætninger til, hvis vi skal lykkes med at nedbringe EU's samlede energiforbrug.

Mit arbejde med direktivet har helt konkret udmøntet sig i, at jeg har stillet en lang række ændringsforslag. Nu skal vi så i gang med de spændende forhandlinger om direktivet, hvor vi på tværs af de forskellige politiske grupperinger skal forhandle os frem til et kompromis. Selve direktivet bliver formentlig sendt til afstemning under det danske EU-formandskab i første halvår af 2012.

Ingen tysk spærregrænse ved EU-valg

Ifølge Flensborg Avis for 11. november 2011 har Forfatningsdomstolen i Karlsruhe forbudt, at man anvender spærregrænsen på 5 procent ved valgene til EU-Parlamentet i 2014. Hvis et parti har stemmer nok til ét mandat, skal det kunne repræsenteres i Strasbourg.

Domstolen siger i sin dom, at EU-Parlamentet ikke er et lovgivende parlament, som vælger en regering. Ved valgene til den tyske forbunds dag kan 5 procent reglen begrundes, fordi den sikrer politisk stabilitet. Men dette hensyn gælder ikke ved valgene til EU-Parlamentet.

Se artiklen »Den tyske 5 procent regel må ikke bruges ved EU-valg« på Notat.dk

Svært at ændre retsforbeholdet

I Weekendavisen for 21. oktober 2011 gør grundlovseksperter, professor Peter Pagh, i artiklen »Enten – eller!« opmærksom på, at det giver problemer, hvis regeringen kun vil afskaffe dele af det retslige forbehold, men bevare de danske regler på udlændingeområdet.

Grundloven kræver, at enhver kompetence, der gives til EU, skal foretages efter Grundlovens § 20, der kræver folkeafstemning, hvis ikke mindst 150 af Folketingets 179 medlemmer stemmer for den. »Det er indlysende, at dette i praksis er ugørligt«, siger Peter Pagh.

Se artiklen »Svært at ændre dele af retsforbeholdet« på Notat.dk

EU påvirker kommunerne

Kommunernes virksomhed er stærkt påvirket af EU. Ifølge Kommunernes Landsforening er 53 procent af punkterne på byrådsmøderne direkte eller indirekte påvirket af EU. Det oplyser Jyllands-Posten 11. oktober 2011 i artiklen »EU-regler påvirker kommunerne«.

Analysen bygger på dagsordener fra ti udvalgte kommuner.

Se artiklen »Også kommunerne er stærkt påvirket af EU« på Notat.dk

Piloterne skal flyve længere

EU's organisation for luftfartsmyndighed, EASA, foreslår, at piloterne skal kunne have en arbejdstid på 16 timer. Det er tre timer længere end i dag. Forslaget har ført til voldsom kritik. Det fremgår af to artikler i Politiken den 16. og 27. oktober 2011 »Forskere dumper nye pilotkrav« og »Flyselskaber og piloter går sammen om kritik af nye arbejdstidsregler«.

Ifølge Politiken går en nedsat forskningsgruppe ind for, at man tværtimod skærper reglerne og især fastholder, at piloterne højst må flyve ti timer i træk om natten.

Se artiklen »Protester mod EU's ændring af pilotregler« på Notat.dk

Grækenland kan godt forlade Euroen

De fleste politikere er bekymrede for, hvad der vil ske, hvis Grækenland forlader Euroen. Men den tyske økonom, Hans-Werner Sinn, anbefaler faktisk tanken i Der Spiegel for 7.11.2011.

Han foreslår, at de græske banker skal holdes lukket i en uge, og at alle konti i denne periode omlægges til drakmer. Derpå skal drakmen nedskrives med 44 procent. Det vil gøre de græske varer lettere at sælge og vil få turisterne til at vende tilbage.

Nedskrivningen af drakmen vil ramme Grækenlands kreditorer, men de er i forvejen indstillet på at lide tab på Grækenland. Og hvis Grækenland genvinder sin evne til at konkurrere, kan de håbe på at få resten af deres penge, siger Sinn.

Se artiklen »Sådan skal Grækenland komme ud af Euroen« på Notat.dk

Af Morten Løkkegaard,
medlem af
EU-Parlamentet (V)

Skal Kina redde Europa?

Det europæiske projekt er nødlidende, Grækenland er en tragedie og Italien er et cirkus. Og vi andre står til at betale for de fejlslagne stater. På den baggrund kan det synes letsindigt at påstå følgende: Om ganske få år vil vi være langt mere optagede af kineserne end af vore egne interne samarbejds vanskeligheder.

En ny verdensorden med kineserne som økonomiske frontløbere er ved at vokse frem. Og mens Euro-landene og G20-lederne i starten af november arbejdede i døgn drift på at finde en løsning på den græske tragedie, gæstede jeg Kina for at finde ud af, hvordan et samarbejde med det folkerige land i øst kan være med til at hjælpe væksten i gang i Europa.

Da jeg trykkede hånd med det Kinesiske Handelsministeriums repræsentanter i Shanghai, var det tilbagevendende spørgsmål: "Hvad har I ud af at skændes indbyrdes i Europa? Verden vender Jer ryggen, fordi I ikke holder sammen!"

Det er jo nemt nok at sige som repræsentanter for et diktatur, men kineserne har en pointe: For kravene til samordnet økonomi er i dag fundamentalt forandrede. 'Plejer' er død og lande som Kina, Brasilien og Indien kan ikke længere afskrives som "verdens fabrik" og arkiveres under kategorien "småt brandbart".

På ti år er Kina gået fra at være en mindre spiller i verdenshandelen til at være den vigtigste handelspartner for hele seks af de store G20-lande – med en vækstrate, som vi kun kan drømme om.

Vi lever i et afhængighedsforhold med Kina, hvor europæisk vækst er en glasklar forudsætning for succes i kinesernes netop vedtagne 5-års plan. Hvis den europæiske vækst går i minus på 3 pct. årligt – ja så skal væksten i Kina helt op på urealistiske 18 pct. årligt. Så det er en misforståelse, at kineserne skulle glæde sig over Europas krise. De er godt og grundigt trætte af, at det europæiske marked, der er Kinas største eksportmarked, har tabt pusten. Og de er ikke specielt begejstrede ved tanken om at smide gode penge efter dårlige.

Kinesisk støtte vil derfor kun komme modstræbende og kun for at redde kinesernes eget marked. Kina hverken kan eller skal redde Europa, men én ting er sikkert: I EU taber vi mere end vi vinder, hvis ikke vi siger farvel til forhåndsreaktionerne og goddag til et tættere strategisk partnerskab med Kina.

Tak for et flot 2011

37 åbne debatarrangementer har DEO afholdt i år med i alt over 2.100 deltagere. Se billeder og referater fra arrangementerne på DEOs hjemmeside www.deo.dk. 11 gange måtte vi melde udsolgt, så vi er overvældet over den store opbakning.

Glæd dig til et aktivt 2012

Der bliver **debatmøder, konferencer, rejser**, m.v. og arrangementerne vil løbende blive offentliggjort her i NOTAT.

Flere rejser i 2012

DEOs erfaring er, at en busrejse er en perfekt ramme til, under hyggelige former, at blive klogere på både EU og på de lande vi er i EU sammen med. Der er altid to til tre guider med på DEOs ture. Én til det praktiske og to til at holde oplæg i bussen og på byrundture og til at styre møderne med lokale oplægsholdere.

Turene har forskellig fokus, men vi kommer som regel både omkring kultur, byarkitektur, nyere og ældre historie, politik og levevilkår samt EUs opbygning og rolle. Og rammerne er også i orden. Vi kører i en 4-stjernet bus og bruger hoteller med en pæn standard.

Vi har fået meget ros for denne aktivitet, så derfor øger vi fortsat rejseaktiviteten.

Programmet for 2012 omfatter busture til:

- Estland-Letland-Litauen
- Krakow i Polen
- Dresden i Tyskland
- Strasbourg i Frankrig
- Bruxelles

Læs om de indholdsrige ture på www.deo.dk

Se program og tilmeld dig på www.deo.dk eller telefon 70 26 36 66

Redaktion: NOTAT, Christiansborg, 1240 København K. redaktionen@notat.dk

I redaktionen: Rasmus Nørlem Sørensen (ansv.), Michael B. Lauritsen, Anders Holst Bundgaard, Luise Hemmer Pihl, Staffan Dahllöf, Andreas Bay-Larsen, Finn Ellegaard Kasper Søndergaard, Sofie Bøgelund Kristensen, Sven Skovmand og Sisse Møller Møller.

Udgivet af Oplysningsforbundet DEO.

Abonnement: NOTAT, Nordkystvejen 2F, 8961 Allingåbro, tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk CVR nr.: 18411008

Lay-out og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00

ISSN: 1603-7480

NOTAT
– magasin om Demokrati & Europa

Er I med os eller imod os?

I krisetider er det vigtigt at kunne skelne ven fra fjende. Men hvad skal EU's ledere mene om en skotsk ansøgning om medlemskab, om et nyt EU i øst med Putin ved roret – og om nøgen-bjergbestigning?

Af Rasmus Nørlem Sørensen

MISMOD. Det er ikke let at være nogen. Men det er helt sikkert svært at være EU's ukendte præsident Herman von Rompuy og hans tro væbner (eller er det omvendt) Kommissionsformand Jose Barroso – midt i en krisetid.

De skal ikke regne med den store opbakning fra deres ansatte. EU-fagforeningerne i Bruxelles truer nemlig netop nu med strejke. Eurokraterne kan tilsyneladende ikke se det rimelige i, at de knokler nat og dag for at udfærdige sparekrav og nedskæringsplaner for de europæiske borgere – og så ikke en gang selv kan regne med at få inflationsreguleret deres ellers ret pæne lønindkomst.

Putins EU

Og så har Putin fundet på, at han vil have sit eget EU i skikkelse af en Euroasiatisk Union.

Og nu skal EU så til at leve med konkurrence i forhandlingerne med blandt andet Ukraine. Her troede man ellers lige, at man kunne kræve ikonet fra den orange revolution, tidligere premierminister Julia Timosjenko, frigivet til gengæld for en frihandelsaftale. Men nu kræver ukrainerne i stedet flere indrømmelser fra EU til gengæld for ikke at foretrække Putins EU.

Indre udvidelse (!?)

Men så kan Herman von Rompuy og Barroso glæde sig over, at ikke alle har svigtet. Tyrkerne har for nyligt været ude og sige, at de skam stadig gerne vil være medlemmer af unionen, selvom det hele ser lidt kaotisk ud fra deres synsvinkel.

Det må også vække glæde, at selvom briterne generelt virker mere og mere trætte af EU og måske særligt af Merkel og Sarkozy, ja så er der nogen af dem, der godt kan

se en fremtid i unionen. De skotske nationalister har netop afholdt en stor konference, der skulle undersøge mulighederne for, at skotter, baskere og andre mindretal kan søge om EU-medlemskab som selvstændige nationer. "Indre udvidelse" kalder de det let kryptisk i fællesudtalelsen fra konferencen.

Nøgen-bjergbestigning

Schweiz ved man i det mindste, hvor man har. Alpestaten tager helt oplagt slet ikke del i hverken krisen eller EU's øvrige problemer. Det illustreres stærkt af det faktum, at mens der i resten af Europa diskuteres hjælpepakker for milliarder og krisehåndtering, så har de schweiziske politikere brugt tiden på en vigtig ny lov. Et forbud mod nøgen-bjergvandring. Muligvis et problem, der er vokset i takt med at de sydlige naboer er blevet klædt af til skindet i eurokrisen. ♦